

IIV Qashqadaryo akademik litseyi

Tarix fani o'qituvchisi

Alimov Jasur

Kirish: Markaziy Osiyoning "Mo'g'ullar davri" deb ataluvchi buyuk tarixiy davrning qal'asi hisoblangan Samarqand viloyati, o'zining boy madaniy merosi va noyob tarixiy-me'moriy obidalar bilan mashhur. Ushbu obidalar nafaqat o'zining go'zalligi bilan diqqatga sazovor, balki o'tmishda yashagan xalqlarning hayoti, urf-odatlari, madaniyati va san'ati haqida guvohlik beradi. Viloyatning tarixiy-me'moriy obidalarini saqlash va ularni kelajak avlodlarga yetkazish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarini ta'mirlash tarixini batafsil o'rganib, ularning saqlanish jarayonini, turli davrlarda amalga oshirilgan ta'mirlash ishlari va ularning natijalarini tahlil qilishga harakat qilamiz.

1-bob: Samarqand Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarining Ahamiyati:

Samarqand viloyati o'zining boy tarixi va madaniy merosiga ega bo'lib, qadimgi davrlardan boshlab turli xalqlarning madaniyati va san'atini o'zida mujassam etgan. Viloyatda joylashgan tarixiy-me'moriy obidalar o'zining noyobligi va ahamiyati bilan jahon miqyosida tanilgan:

- Registon maydoni: Ushbu maydonda joylashgan uchta madrasa (Ulug'bek, Tilla-Kori va Sherdor) Samarqandning eng mashhur tarixiy-me'moriy majmualaridan biri hisoblanadi. Ular o'zining ajoyib bezaklari, gumbazlari va xattotlik namunalari bilan o'ziga xos uslub va go'zallikni aks ettiradi.

- Gur-e Amir maqbarasi: Amir Temur va uning oilasiga bag'ishlangan bu maqbara o'zining ulug'vor me'morchiligi, ganch o'ymakorligi va mo'g'ul san'atining ajoyib namunasi hisoblanadi.

- Bibi-Xonim masjidi: XIV asrda qurilgan ushbu masjid o'zining ulug'vor hajmi, baland minorasi va noyob me'morchiligi bilan diqqatga sazovordir.

- Samarqand shahri: Samarqand shahri o'zining tarixiy qoldiqlari, ko'chalarining naqshlari, qadimgi hunarmandchilik markazlari va boy madaniy merosi bilan jahon miqyosida tanilgan.

Ushbu obidalar nafaqat o'zining go'zalligi bilan, balki o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatlari, madaniyati va san'ati haqida guvohlik berish bilan ham qimmatlidir. Ularni saqlash va kelajak avlodlarga yetkazish bizning madaniy burchimizdir.

2-bob: Samarqand Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlash Tarixi:

Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash tarixi juda qadimgi davrlarga borib taqaladi. Turli davrlarda turli xil ta'mirlash ishlari amalga oshirilgan bo'lib, ularning maqsadi obidalarni saqlash, ularning asl holatiga qaytarish yoki ularni yangilashdan iborat edi.

- Qadimgi davrlar: Qadimgi davrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, ta'mirlash va tiklashga qaratilgan edi. Ularning asosiy maqsadi obidalarni yaxshi holatda saqlash va ularning buzilishini oldini olishdan iborat edi.

- O'rta asrlar: O'rta asrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, yangilash va kengaytirishga qaratilgan edi. Bu davrda yangi masjidlar, madrasalar va boshqa binolar qurilgan, eski binolar esa kengaytirilgan va bezatilgan.

- XIX-XX asrlar: XIX-XX asrlarda Samarqand viloyatining tarixiy-me'moriy obidalarini saqlashga jiddiy e'tibor qaratildi. Obidalarni ta'mirlash va tiklash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, mutaxassislar tayyorlandi va bir qator ta'mirlash ishlari amalga oshirildi.

- Mustaqillik davri: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlashga alohida e'tibor qaratildi. Bu davrda bir qator keng ko'lamlil ta'mirlash ishlari amalga oshirildi, obidalarni o'rganish va saqlash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, turizmni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

3-bob: Samarqand Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlashda Qo'llanilgan Uslublar:

Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlashda turli xil uslublar qo'llanilgan.

- An'anaviy uslub: An'anaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda qadimgi texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni asl holatida saqlab qolishga imkon beradi.

- Zamonaviy uslub: Zamonaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda zamonaviy texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni tezda ta'mirlash va ularning chidamliligini oshirish imkonini beradi.

- Integral uslub: Integral uslubda obidalarni ta'mirlashda an'anaviy va zamonaviy uslublarning afzalliklari birlashtiriladi. Bu uslub obidalarni saqlash va ularning asl holatiga qaytarish uchun eng samarali hisoblanadi.

Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlashda yuqorida keltirilgan uslublardan tashqari, quyidagi jihatlarga ham alohida e'tibor qaratilgan:

- Obidalarni chuqur o'rganish: Ta'mirlash ishlaridan oldin obidalarni chuqur o'rganish va ularning tarixi, me'morchiligi va san'ati haqida ma'lumot to'plash muhim hisoblanadi.

- Materiallarni tanlash: Obidalarni ta'mirlashda an'anaviy materiallar qo'llanilishi kerak. Agar zamonaviy materiallar qo'llanilsa, ular obidalarga zarar yetkazmasligi kerak.

- Ta'mirlash ishlarini amalga oshirish texnologiyalari: Ta'mirlash ishlarini amalga oshirishda yuqori malakali mutaxassislar va zamonaviy texnologiyalar qo'llanilishi kerak.

- Obidalarni muhofaza qilish: Ta'mirlash ishlari tugagandan so'ng obidalarni muhofaza qilish va ularning saqlanishini ta'minlash muhim hisoblanadi.

4-bob: Samarqand Viloyati Tarixiy-Me'moriy Obidalarini Ta'mirlashning Natijalari:

Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash ishlari o'zining ijobiy natijalarini berdi. Ularning ba'zilar quyidagilar:

- Obidalarni saqlab qolish: Ta'mirlash ishlari obidalarni buzilishdan saqlab qolishga va ularning asl holatiga qaytarishga imkon berdi.
- Turizmni rivojlantirish: Ta'mirlangan obidalar turizmni rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shdi. Ular dunyoning turli burchaklaridan kelgan sayyohlar uchun jozibador joyga aylandi.
- Madaniy merosni o'rganish: Ta'mirlash ishlari davomida obidalarni o'rganish va ular haqida ilmiy ma'lumotlar to'plash imkoniyati yaratildi. Bu ma'lumotlar tarixni o'rganish va madaniy merosni saqlash uchun qimmatlidir.
- O'zbekistonning obro'sini oshirish: Ta'mirlangan obidalar O'zbekistonning dunyodagi obro'sini oshirishga va mamlakatning turizm salohiyatini kuchaytirishga yordam berdi.

Xulosa:

Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlash ishlari o'tmishni saqlash va kelajakka qadam qo'yishda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat viloyatning madaniy boyligini namoyon etadi, balki o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatlarini, madaniyati va san'ati haqida guvohlik beradi. Obidalarni saqlash va ta'mirlash bizning madaniy burchimizdir. Ushbu obidalarni kelajak avlodlarga yetkazish bizning eng muhim vazifamizdir.

Foydalanilgan manbalar va adabiyotlar ro'yxati:

- "Samarqand: Tarix va madaniyat shahri", O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi, 2005.
- "Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarining katalogi", Samarqand viloyati madaniyat boshqarmasi, 2010.
- "O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining rasmiy veb-sayti", <https://mincult.uz> (<https://mincult.uz/>)
- "YUNESKOning Jahon merosi ro'yxati", <https://whc.unesco.org> (<https://whc.unesco.org/>)
- "Samarqand: Tarix va madaniyat xazinasi", A.A. Abdurahmonov, 2012.
- "O'zbekiston tarixi", I.M. Muminov, T.O. To'rayev, Sh.M. Shomurodov, 2011.